

Analysis of Strategic Components and Citizen Participation in Order to Achieve the Islamic-Iranian Model of Progress

Mostafa Arian Kia ^{1*} Negar Khorasani ², Baratali khakpoor ³

¹ MA of Geography & Urban Planning, Faculty of Letters & Humanities, Golestan University, Gorgan, Iran

² MA Student of Geography and Urban Planning, Faculty of Letters & Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

³ Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Letters & Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Received Date: 24 April 2022 **Accepted Date:** 08 June 2022

Abstract

Background and Aim: Today, development is a concern of many countries with the aim of improving the quality of human life. In order to achieve the desired development pattern or the correct use of resources and opportunities and the fair distribution of facilities, people's participation is the main and pivotal strategy. Accordingly, the present study examines and evaluates the feasibility of indicators of active public participation in line with the Islamic-Iranian model of progress.

Methods: The type of applied-comparative research and research method is content analysis and library and field information methods have been used in conducting research. In the field method, a questionnaire technique was used to collect information. The statistical population of the study includes 50 elites and available experts. SPSS statistical software and one-sample t-test and Kruskal-Wallis statistical tests were used to analyze the questionnaire data and also the SWOT strategic model was used to determine strengths, weaknesses, opportunities, and threats.

Findings and Conclusion: The results of t-test showed that there is a significant relationship between the independent variables studied in the present study and the feasibility of the Islamic-Iranian model of progress. Therefore, the studied independent variables affect the feasibility of the model. Also, the results of Kruskal-Wallis test have shown that the tendency of people to participate in relation to the indicators and variables measured in order to achieve the model is in a favorable position. The results of the SWOT model in relation to the status of the pattern as well as the scoring of the relevant factors indicate the choice of offensive strategy in the direction of action.

Keywords: Participation, Sustainable Development, Islamic-Iranian Model, Planning, Progress.

* **Corresponding Author:** mostafaariankia@gmail.com

Cite this article: Arian Kia, M., Khorasani, N., khakpoor, B. (2022). Analysis of Strategic Components and Citizen Participation in Order to Achieve the Islamic-Iranian Model of Progress. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 3(1), 88-107.

واکاوی مؤلفه‌های راهبردی و مشارکت‌پذیری شهروندان در راستای تحقق الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

مصطفی آریان کیا^{۱*}، نگار خراسانی^۲، براتعلی خاکپور^۳

^۱ کارشناس ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

^۳ دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۸

چکیده

زمینه و هدف: امروزه توسعه دغدغه خاطر بسیاری از کشورهاست که هدف آن بهبود بخشیدن به شرایط کیفی زندگی انسان است. برای رسیدن به الگوی توسعه مطلوب یا استفاده صحیح از منابع و فرصت‌ها و توزیع عادلانه امکانات، مشارکت مردم راهکار اصلی و محوری به شمار می‌رود. بر این اساس پژوهش حاضر به بررسی و ارزیابی میزان تحقق‌پذیری شاخص‌های مشارکت فعال مردمی در راستای الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت می‌پردازد.

روش بررسی: نوع پژوهش کاربردی - تطبیقی و روش پژوهش، تحلیل محتوا است و از روش اطلاعات کتابخانه‌ای و میدانی در انجام پژوهش استفاده شده است. در روش میدانی از تکنیک پرسشنامه جهت جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش شامل ۵۰ نفر از نخبگان و کارشناسان در دسترس می‌باشد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه از نرم‌افزار آماری SPSS و آزمون‌های آماری T تک نمونه‌ای و کروسکال والیس و همچنین جهت تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها از مدل استراتژیک SWOT استفاده شده است.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: نتایج حاصل از آزمون t نشان داده است که یک رابطه معناداری بین متغیرهای مستقل مورد مطالعه در پژوهش حاضر و تحقق‌پذیری الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت وجود دارد. بنابراین متغیرهای مستقل مورد مطالعه بر تحقق‌پذیری الگو اثرگذار می‌باشند. همچنین نتایج آزمون کروسکال والیس نیز نشان داده که تمایل مردم به مشارکت در ارتباط با شاخص‌های و متغیرهای مورد سنجش در جهت تحقق‌پذیری الگو از وضعیت مطلوبی برخوردار است. نتایج بدست آمده از مدل سوات در ارتباط با وضعیت تحقق الگو و همچنین نمره‌دهی عوامل مربوطه نشان دهنده انتخاب استراتژی تهاجمی در جهت اقدام است.

کلیدواژه‌ها: مشارکت، توسعه پایدار، الگوی اسلامی - ایرانی، برنامه‌ریزی، پیشرفت.

* نویسنده مسئول: mostafaariankia@gmail.com

ارجاع به این مقاله: آریان کیا، مصطفی، خراسانی، نگار، خاکپور، براتعلی. (۱۴۰۱). واکاوی مؤلفه‌های راهبردی و مشارکت‌پذیری شهروندان در راستای تحقق الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت. فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه ای، ۳(۱)، ۸۸-۱۰۷.

مقدمه و بیان مسأله

یکی از ویژگی‌های عصر ما شهرنشینی و افزایش جمعیت شهرها و به پیروی از آن، توسعه شهرهای کوچک و بزرگ است تا سال ۱۹۰۰، از هر هشت نفر تنها یک نفر در مناطق شهری زندگی می‌کرده است اما قرن بیستم نیمی از جمعیت جهان شهرنشین شده است که دو سوم آن در جهان سوم زندگی می‌کنند (حسینی و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۴). شهرنشینی به منزله‌ی دومین انقلاب در فرهنگ انسان، سبب دگرگونی در روابط متقابل انسان‌ها با یکدیگر شده است که افزایش بهره‌برداری از محیط را تشدید می‌کند (محمدی‌ده‌چشمه و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۷). از سوی دیگر ویژگی‌های جوامع شهری امروز، سبب ناپایداری محیط طبیعی و مصنوعی شده است (دهداری و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۹). جمعیت، توسعه شهرنشینی، ظهور تکنولوژی‌های جدید و تغییرات حاصل شده در عادات و الگوی مصرف از یک سو و محدودیت در استفاده از منابع طبیعی از سوی دیگر علاوه بر بوجود آوردن انواع مشکلات پیچیده در کیفیت زندگی انسان، موجب بروز انواع ناسازگاری‌های اجتماعی، اقتصادی و در نهایت زیست‌محیطی شده است (نورمندی‌پور و عباس‌نژاد، ۱۳۹۴، ۱۳۴). از این رو، دستیابی به توسعه پایدار شهری به‌منظور بهره‌برداری مناسب از منابع و ایجاد رابطه متعادل و متوازن میان انسان، اجتماع و طبیعت، هدف نهایی برنامه‌ریزان و مدیران توسعه شهری می‌باشد (دامن‌باغ و ملکی، ۱۳۹۲: ۲۹).

امروزه توسعه دغدغه خاطر بسیاری از کشورهاست. به زبان ساده، توسعه چیزی جز مقوله رضایت‌بخش‌تر کردن وضعیت زندگی مردم نیست (شیخی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۴۰). توسعه پایدار حالت تعادل و توازن میان ابعاد مختلف توسعه است که هدف آن بهبود بخشیدن به شرایط کیفی زندگی انسان است (دامن‌باغ و ملکی، ۱۳۹۲: ۲۹). برای رسیدن به الگوی توسعه مطلوب یا استفاده صحیح از منابع و فرصت‌ها و توزیع عادلانه امکانات، مشارکت مردم راهکار اصلی و محوری به شمار می‌رود (خواججه‌شاهکوهی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲).

از دهه‌ی ۱۹۸۰ میلادی به بعد در برنامه‌های توسعه و همچنین توسعه‌ی شهری توجه فزاینده‌ای به رویکرد مشارکتی صورت گرفته است؛ به گونه‌ای که رکن اصلی پروژه‌ی توسعه‌ی شهری مشارکت همه‌جانبه یگان‌های سازنده‌ی جامعه‌ی شهری می‌باشد (یغفوری و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۴؛ به نقل از زیاری و همکاران، ۱۳۸۸). نقش مردم برای پیشبرد اهداف بسیار مهم است و در واقع یکی از پیش شرط‌های بنیادین، مشارکت وسیع مردم در تصمیم‌گیری است (ویسی‌ناب و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۶).

برنامه‌ریزان و طراحان و مسئولان شهری با تجربه‌های ارزشمندی که در طول سالیان دراز به دست آورده‌اند، به این مطلب پی برده‌اند که بدون حضور مردم، برنامه‌ریزی برای مردم کاری غیر واقعی، غیر مفید و در بعضی اوقات مولد بحران‌ها است. بدین ترتیب در جهان معاصر، حل مسائل شهری، جز با شناختن نیازها، خواسته‌ها و نگرش‌های شهروندان امکان پذیر نیست (سهیلی‌وند و اکبرپورسراسکانرود، ۱۳۹۰: ۲).

مشارکت مردم در تمامی فعالیت‌های اجتماعی و از جمله برنامه‌ریزی و شهرسازی، امری است که امروزه در تمامی جوامع مورد پذیرش قرار گرفته و روز به روز بر اهمیت آن افزوده می‌گردد. برای تقویت و گسترش امر مشارکت مردم در برنامه‌ریزی، شناخت عوامل مؤثر بر این امر ضروری است (کومه، ۱۳۹۲: ۲).

بنابراین با توجه به اهمیت و نقش مشارکت شهروندان و لزوم توجه به آن در زمینه پیاده‌سازی الگوی توسعه پایدار، پژوهش حاضر به بررسی و تحلیل میزان تحقق‌پذیری شاخص‌های مشارکت فعال مردمی در راستای الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت می‌پردازد.

اهداف و سؤال‌های پژوهش

امروزه تداوم رشد شهرنشینی، به‌ویژه با شکل و کارکردی که در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران دارد، هشداری بر ناپایداری شهرنشینی است. برای حفظ پایداری اکوسیستم شهری، وظیفه انسان بهره‌مندی پایدار از محیط-زیست شهری و پیشگیری از انواع آلاینده‌های زیست‌محیطی در شهرهاست. بنابراین فراهم‌سازی بستری مناسب جهت ارزیابی و سنجش پایداری زیست‌محیطی در فرآیند برنامه‌ریزی و توسعه به‌ویژه توسعه شهری لازم و ضروری می‌باشد. در واقع بدون وجود چنین بستری، بحث توسعه پایدار به‌ویژه در شهرها، بحثی بی‌مورد و بیهوده خواهد بود (عمادالدین و همکاران، ۱۳۹۶: ۲).

براین اساس، پژوهش حاضر تلاش دارد با توجه به سند الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، به بررسی و ارزیابی میزان تحقق‌پذیری شاخص‌های مشارکت فعال مردمی در راستای الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت بپردازد. در این ارتباط با توجه به موضوع پژوهش سؤالات مختلفی مطرح می‌شود که در این میان می‌توان به سوال اصلی پژوهش اشاره کرد که: راهکارهای تحقق‌پذیری شاخص‌های مشارکت فعال مردمی در راستای الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت کدام‌اند؟

مبانی نظری

توسعه، فرآیندی جامع از فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی است که هدف آن بهبود مستمر زندگی جمعیت بوده و فعالیت، آزادی، مشارکت و توزیع عادلانه منافع از ارکان اساسی آن به شمار می‌آید (Attfield & Wikins, 1992: 94).

توسعه مفهومی است که هم از نظر تئوری و هم از نظر سیاسی بحث می‌کند و ذاتاً پیچیده و مبهم است (Thomas, 2004, 1-2).

توسعه در واقع مفهومی است که می‌توان آن را در بهبود دراز مدت سلامت اجتماعی و اکولوژیکی جوامع انسانی که نمود بارز آن شهرها می‌باشد جستجو کرد (Wheeler, 1999:3).

از پایان جنگ جهانی دوم به این سو «توسعه» به عنوان یکی از مهم‌ترین مسایل در محافل دانشگاهی و برنامه-ریزی کشورها مطرح بوده، به نحوی که در دهه ۱۹۹۰ غالب کشورها به بازنگری وضعیت خود در این خصوص پرداخته‌اند. نهادهای مرتبط با امر توسعه با استفاده از شاخص‌هایی چند و با بهره‌گیری از الگوهای خاص مبادرت به تعیین درجه توسعه‌یافتگی اقتصادی، اجتماعی کشورها نموده‌اند (عبدلی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۵۱).

توسعه فرآیندی پیچیده و چندبعدی و مستلزم اعمال تغییرات در ساخت اجتماعی، طرز تلقی مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر است (هادیزاده‌زرگر و همکاران، ۱۳۹۲: ۸۶). بر پایه مؤلفه‌های مختلف پارادایم توسعه، علاوه بر اینکه شرط لازم برای توسعه‌یافتگی یک جامعه وجود امکانات و سرانه‌های لازم در ابعاد مختلف فرهنگی، اقتصادی و غیره است، شرط کافی برای تحقق یافتن توسعه در یک جامعه توزیع عادلانه آن امکانات است که در اغلب کلان‌شهرهای ایران خلاً این مهم دیده می‌شود (رئیس‌ی و رئیس‌ی، ۱۳۹۴: ۱۲۲).

تمرکز نامعقول و نامناسب در عرصه‌های زیستی و توسعه اقتصادی- اجتماعی، نابرابری نواحی جغرافیا را در پی خواهد داشت. موضوعی که بازتاب آن را در چشم انداز جغرافیایی شهرها و رشد ناهمگون آن‌ها می‌توان یافت. قبل از اتخاذ سیاست هرگونه توسعه لازم است مشکلات اساسی و ریشه‌ای مناطق محروم شناسایی شود. این امر سبب می‌شود برنامه-ریزان و سیاستگذاران با درک عمیق‌تر بهتر نسبت به مسائل منطقه‌ای، اقدام به پیشنهاد سیاست‌ها و تهیه برنامه‌ها نمایند (محمدی و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۶).

برنامه‌ریزان، برای تحقق آن خواسته، می‌کوشند تا با اجرای برنامه‌های متعدد محرومیت زدایی و گسترش همه جانبه جنبه‌های مثبت توسعه یافتگی، از میزان نابرابری‌ها و عدم تعادل‌ها بکاهند. گام نخست در این زمینه تدوین برنامه‌های کارآمد و منطبق بر واقعیت‌ها، دستیابی به هدف برتر عدالت اجتماعی و نارسایی شرایط موجود است (Edward & Pool, 1988: 105).

واژه مشارکت از حیث لغوی به معنای درگیری و تجمع برای منظور خاص می‌باشد. مفهوم مشارکت به عنوان یک فرآیند اجتماعی، جامع، چندجانبه، چند بُعدی و چند فرهنگی سعی دارد همه گروه‌های مردم را در همه مراحل توسعه شرکت دهد. از اواخر دهه ۱۹۵۰، مفهوم مشارکت و توسعه مشارکتی به منزله مفهوم مهمی در مباحث توسعه اقتصادی و به دنبال شکست برنامه‌های اقتصادی مطرح شد (فتحتی و چراغزاده، ۱۳۹۵: ۲).

کمسیون اقتصادی آمریکای لاتین، مشارکت را شرکت داوطلبانه مردم در یک یا چند برنامه عمومی که در توسعه ملی نقش دارند، تعریف می‌کند (جهانی‌دولت‌آباد، ۱۳۹۶: ۹۹).

الگو

الگو، اشعار به نمای کلی، سنجه، سیمای ماهوی و شکلی یک جریان، فرایند، روند یا اندیشه و هر نوع مقوله جزئی یا کلی است، که در ابتدا نیازمند تبیین کلان از حیث درونی و سپس ترسیم بیرونی ابعاد عملیاتی آن است. اگر به این تعریف به عنوان مفروض نگاه کنیم، می‌توان در سطحی کلان، الگو را به ساختار تشبیه کرد، که بر خلاف تصور عمومی و البته اشتباه از ساختار، تنها نمایانگر قالب، نمودار و شکل بیرونی نیست؛ بلکه می‌تواند به لایه‌های درونی نیز اشاره داشته باشد که برای مثال می‌توان به ساختار و محتوای قرآن کریم اشاره کرد، و یا به مثال زبان و اندیشه در فلسفه تحلیل زبانی رهنمود داد؛ که تبیین آن‌ها فراتر از اغراض این پژوهش است. در نگاهی ساده‌تر و اجمالی منظور از الگو نمونه عینی و مشهود یک فکر و عمل در ابعاد گوناگون است، که برای رسیدن به کمال، از سوی دیگران پیروی می‌شود (شناهدار و زمانی-علی‌آبادی: ۱۳۹۴: ۵).

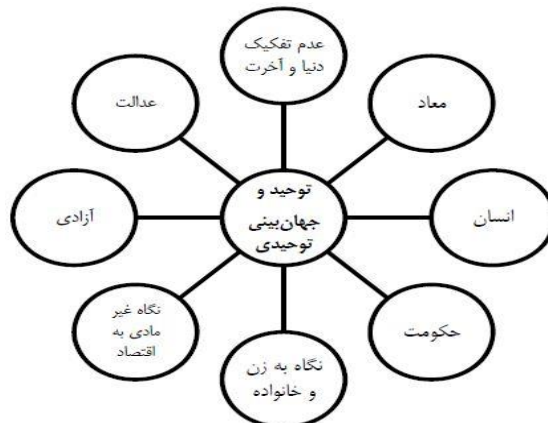
پیشرفت

پیشرفت در تعریفی عام عبارت است از فرایند حرکت از وضعیت موجود به سمت وضعیت مطلوب. پیشرفت در منطق اسلام، متفاوت از منطق مادی پیشرفت در جهان غرب است، چرا که پیشرفت در غرب، یک بُعدی بوده و در منطق اسلامی ابعاد بیشتری دارد. از علم و اخلاق گرفته تا اقتصاد و عدالت و سیاست را نیز در بر می‌گیرد و لذا «الگوی پیشرفت یعنی مجموعه نظام‌مندی از مفاهیم، اصول موضوعه، قوانین و راهبردها است که در ساختار منطقی وضعیت موجود را تحلیل، وضعیت مطلوب را تبیین و راهبرد حرکت از وضعیت موجود به مطلوب را ارائه دهد». و همچنین «الگوی ایرانی-اسلامی پیشرفت قصد دارد با توجه به احکام اسلامی و همچنین شرایط سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خاص جامعه ایرانی، یک الگوی اختصاصی را پیش روی مدیران کشور قرار دهد» (جوانپور هروی و همکاران: ۱۴۰۰: ۱۲۳).

الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

شیوه تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای مبتنی بر ارایه تعریفی بومی و مستقل از پیشرفت است. بر این اساس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت هم در مبانی و اهداف و هم در قالب و جهت با سایر الگوهای طراحی شده متفاوت است. به این معنا که چه در مبانی نظری و چه در مسیر تحقق الگو از تأثیرپذیری و پیروی از

الگوها و نظریه‌های غربی پرهیز می‌شود. در چنین صورتی، الگویی که شکل خواهد گرفت، بر منابع اسلامی و ایرانی مبتنی خواهد بود و در عین حال از تجربه مفید سایرین نیز استفاده می‌کند (بهمن و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۲۵-۱۲۴).

شکل ۱: مؤلفه‌های محتوایی الگوی پیشرفت

برنامه‌ریزی مشارکتی

برنامه‌ریزی مشارکتی، مجموعه‌ای از فرآیندهایی است که از طریق آن، گروه‌ها و تمایلات متنوع با هم تعامل می‌کنند تا برای تهیه یک برنامه و نحوه انجام آن، به توافق برسند. برنامه‌ریزی مشارکتی می‌تواند توسط هر یک از طرفین آغاز شود. چگونگی برنامه‌ریزی مشارکتی و جداول زمانی مربوط باید در جریان مذاکره، مورد توافق کلیه افراد و گروه‌ها قرار گیرد. برنامه‌ریزی مشارکتی بر اصول ذیل مبتنی است:

۱- جامعه، متکثر است و در جامعه بین منافع افراد، تضادهای مشروعی وجود دارد. ۲- قدرتمندی فردی یا گروهی نباید منجر به تحمیل نظر آن‌ها بر سایرین گردد. ۳- طرف‌های درگیر باید برای تکمیل اطلاعات به تبادل اطلاعات پرداخته و از این طریق بکوشند با دیدگاه‌های یکدیگر آشنا و تعارضات را کاهش دهند. ۴- هیچ فرد یا گروهی در جریان دستیابی به توافق نباید کنار گذاشته شود (محمدی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۱۴).

عوامل مؤثر بر مشارکت مردم

به طور خلاصه عواملی که از نظر روحی و روانی در مشارکت مردم مؤثر می‌باشد به شرح زیر است:

- ۱- تقویت اعتقاد به مشارکت (هم توسط مردم و هم توسط مسئولین امور شهری)،
- ۲- ایجاد انگیزه، علاقه و تشویق مردم،
- ۳- احساس امنیت از ابراز نظر، عدم نگرانی از پی‌آمدهای آشنایی دیگران با افکار و اندیشه‌ها و باورهای فرد،
- ۴- آشنایی با شرایط روحی و روانی و فرهنگ مردم،
- ۵- شناخت سلیقه‌های مردم در شیوه‌های مختلف مشارکت،
- ۶- شناخت انگیزه‌های فرد برای برآوردن توقعات دیگران و تقویت روحیه جمعی،
- ۷- تصورات افراد از قضاوت دیگران در مورد مشارکت،
- ۸- تحلیل ارزیابی‌های مختلف افراد از پیامدهای مشارکت،
- ۹- میزان اعتماد اجتماعی مردم به یکدیگر مشارکت (یغفوری و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۶).

شکل ۲: اصول حکمروایی مشارکتی شهری مأخذ: خلیجی، ۱۴۰۰: ۱۶؛ به نقل از Yang, 2017

رویکردها به مشارکت شهروندی

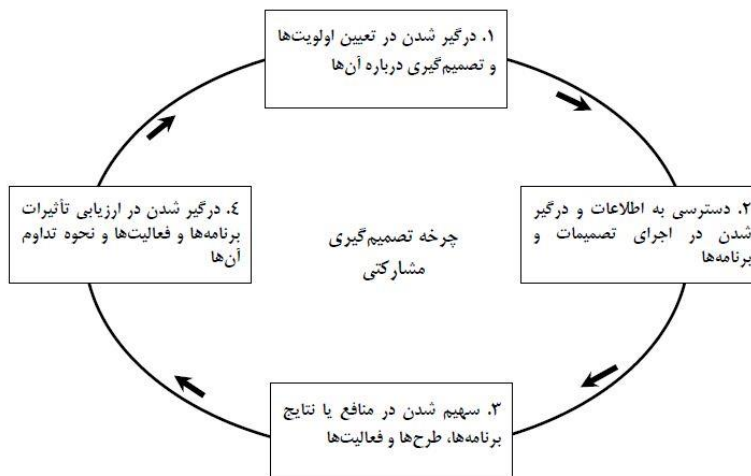
در دهه‌های اخیر متفکرین و صاحب‌نظران حوزه اجتماعی مشارکت شهروندی را با سه رویکرد مورد بررسی قرار داده‌اند:

در نگاه نخست، مشارکت به عنوان رکنی از حیات اجتماعی و بخش مهمی از هویت جامعه انسانی مورد توجه و تحلیل قرار گرفته است که طبیعتاً این نگاه، عمیق‌ترین، موجه‌ترین و والاترین رویکرد به مشارکت را نشان می‌دهد. این مشارکت را در مقام هدف و شیوه مطلوب زندگی اجتماعی می‌داند و آن را یکی از شاخصه‌های اجتماعی توسعه یافتگی جوامع می‌شناسند.

در نگاه دوم، به مشارکت در رابطه با توسعه و دگرگونی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و غیره نگریسته می‌شود. در اینجا شاهد حضور رویکردی ابزاری هستیم که مشارکت شهروندی را ابزار و وسیله‌ای برای توسعه یا هر نوع تحول دیگری در جامعه می‌داند و معتقد است با حضور شهروندان و طرح دیدگاه‌ها و خواسته‌هایشان، توسعه و کارآمدی مردمی‌تر و به نیازهای واقعی افراد، نزدیک‌تر می‌گردد و در نتیجه می‌تواند از تمام توانمندی‌ها و منابع فردی و جمعی جامعه استفاده کند. بدین ترتیب بسیج شهروندان و منابع جامعه در جهت توسعه ایجاد می‌شود. در نگاه سوم که رویکرد فردی به مشارکت است به خصوصیات افراد مشارکت‌کننده تأکید و توجه می‌شود. انگیزه‌ها، علائق، هزینه‌ها و پاداش‌ها، رفتارهای شهروندان و عوامل زمینه‌ساز آن‌ها مورد مطالعه قرار می‌گیرد (حسینی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۹).

چرخه تصمیم‌گیری مشارکتی

امروزه جبر مشارکت در عرصه‌های شهری بیش از هر عرصه دیگر الزامی گردیده است. اقدامات اندک انجام یافته هم شیوه‌های پایدار تلقی نمی‌شود. برای ورود واقعی مردم به عرصه مشارکت فعال در شهرها و امور مختلف شرط اصلی آن است که شهرداری و مدیران و مسئولان شهری نقش تسهیل‌گر را ایفا کنند. تسهیل‌گری فعال به معنای آن است که شهروندان تصمیم‌گیرنده اصلی شوند و در تمام مراحل چرخه تصمیم‌گیری نقش اصلی و فعال داشته باشند (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۳). این چرخه را می‌توان به صورت زیر ملاحظه کرد:

شکل ۳: چرخه تصمیم‌گیری مشارکتی مأخذ: قلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۳

تئوری‌های مرتبط با مشارکت

دیدگاه جامعه‌شناختی مشارکت

در دیدگاه جامعه‌شناختی مشارکت، بر فرایندهای اجتماعی، اقتصادی، نهادهای خانوادگی و نظام تعلیم و تربیت تأکید می‌شود. در واقع این رویکرد بر عوامل بیرونی و محیطی تأکید داشته و عوامل اجتماعی را در شکل‌گیری مشارکت مفید و مؤثر می‌داند (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۰۸).

دیدگاه روان‌شناختی مشارکت: در این دیدگاه، مشارکت از دو جنبه، یکی انگیزه‌های ترغیب‌کننده و دیگری، میزان آگاهی فرد نسبت به عمل مورد مشارکت، دارای اهمیت است. این دیدگاه افزایش مشارکت در جامعه را ناشی از تغییر در نگرش، افکار و شخصیت افراد می‌داند. در این دیدگاه، تأکید بر الگوی تغییر در سیستم اعتقادات و خصوصیات شخصیتی است. مردم باید از نظر روانی، انگیزه کسب موفقیت بیشتر را داشته باشند و همین انگیزه می‌تواند آن‌ها را به افرادی فعال در جامعه تبدیل کند (موسوی، ۱۳۹۱: ۵۴-۵۰).

نظریه هانتینگتون و نلسون: هانتینگتون و نلسون در بررسی علل گسترش مشارکت در جوامع در حال توسعه بر دو عامل بیش از همه تأکید می‌کنند.

عامل اول، نگرش نخبگان سیاسی در قبال مشارکت است. عامل دوم میزان آگاهی گروهی و انسجام در خود این جوامع است. آن‌ها معتقدند توسعه اجتماعی و اقتصادی از طریق دو مجرا می‌تواند باعث گسترش مشارکت شود. یکی از این مجاری تحرک اجتماعی است. به این معنی که کسب منزلت‌های بالاتر اجتماعی به نوبه خود در فرد احساس توانایی ایجاد می‌کند و نگرش‌های تأثیر بر تصمیم‌گیری دستگاه‌های عمومی را موجب می‌شود. آن‌ها معتقدند در میان منزلت‌های اجتماعی، میزان سواد فرد بیشترین تأثیر را بر مشارکت دارد. دومین مجرا مجرای سازمانی است. بدین معنی که عضویت و مشارکت فعال در انواع گروه‌ها و سازمان‌های اجتماعی احتمال مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی را بیشتر می‌کند (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۰۸).

نظریه مشارکتی جیمز میجلی: به نظر میجلی ایده مشارکت اجتماع ایده‌ای کاملاً ایدئولوژیک است، که بازتاب اعتقادات ناشی از نظریه‌های اجتماعی و سیاسی در خصوص اینکه جوامع چگونه باید سازماندهی شوند، است. منطق آن مبتنی بر واکنش در برابر تمرکز زدایی، دیوان‌سالاری، انعطاف‌ناپذیری و در دسترسی نبودن دولت است و با این اعتقاد

مورد حمایت واقع شده که قدرت دولت بسط و گستردگی فزاینده‌ای پیدا کرده به گونه‌ای که با کنترل بر امور جوامع حقوق و آزادی‌های مردم عادی تقلیل داده است (غفاری، ۱۳۹۰).

نقش مردم در پیشرفت الگو

توجه به مردم و اصول حاکم بر مردم در نقشه‌ی جامع پیشرفت لازم است. این اصول به صورت زیر است:

۱- محوری بودن مردم: در منطق اسلامی، قدرت، عزت، آبرو، خوش نامی و امکانات، فقط و فقط برای خدمت به مردم و حرکت دادن خود و جامعه و کشور در راه نظام مقدس اسلامی و رسیدن به آرمان‌های بلندی است که انسان‌ها نیازمند آن هستند (حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۰/۲/۱۱). ۲- اصل توجه به خانواده: واحد بنیادین جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان است و توافق عقیدتی و آرمانی در تشکیل خانواده که زمینه‌ساز اصلی حرکت تکاملی و رشد یابنده‌ی انسان است، اصل اساسی بوده و فراهم کردن امکانات جهت نیل به این مقصود از وظایف حکومت اسلامی است. براساس این اصل، از آنجا که خانواده واحد بنیادی جامعه‌ی اسلامی است، همه‌ی قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌های مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه‌ی حقوق و اخلاق اسلامی باشد (سنجولی، ۱۳۹۲: ۸۳). ۳- عدالت و تأمین اجتماعی: اصل عدالت اجتماعی، اجرای عدالت، در نظر گرفتن حق توده‌های وسیع مردم و پُر کردن فاصله‌ی طبقاتی، یکی از اصول اصلی نظام اسلامی است (حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۳/۱۴). اولین عمل در نظام اسلامی اجرای عدالت اجتماعی است. این مهم باید در تمامی برنامه‌ریزی‌ها، عمل‌ها و امثال آن، مورد توجه قرار گیرد... مبارزه با فقر، غیر از تأمین عدالت اجتماعی است. نباید این دو را یکسان تلقی کرد. عدالت اجتماعی، یعنی استقرار عدل در جامعه و از بین رفتن هر گونه تبعیض، یک ارزش بالاتر و یک مسأله‌ی دیگر است (حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۱۱/۹).

پیشینه پژوهش

در زمینه بررسی رضایتمندی ساکنین از امنیت مسکن پژوهش‌های مختلفی صورت گرفته که در اینجا به صورت مختصر به موارد اشاره می‌گردد.

بهمن و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهشی به بررسی ضرورت‌های تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نشان داده است که ناکارآمدی الگوهای غربی توسعه، ارایه تعریفی بومی و مستقل از پیشرفت و نبیین الگویی مبتنی بر شاخصه‌ها و ارکان اسلامی از جمله عواملی هستند که تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت را از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای ضروری کرده‌اند.

مصطفوی (۱۳۹۷)، در پژوهشی تحت عنوان «تحلیل محتوای پیش‌نویس سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با معیار برخی شاخص‌های اقتصادی اسلامی در مقایسه با قانون اساسی ج.ا.ایران» پرداخته است. در این پژوهش پیش‌نویس پیشنهادی سند با معیار برخی شاخص‌های اقتصادی اسلامی در مقایسه با قانون اساسی به صورت تحلیل محتوا بررسی و نتیجه شده که در پیش‌نویس سند، در ۴ دسته از ۹ دسته مفاهیم، نسبت به قانون اساسی توجه لازم معطوف نشده است. مطهری خوشیانی و ایزدی (۱۳۹۸)،

در پژوهشی به بررسی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، الگویی گفتمانی در راستای تحول همه جانبه پرداخته‌اند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داده است که در حالی که گفتمان عدالت و پیشرفت و نیز الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در حال تبدیل شدن به گفتمانی مرجع و هژمون در فضای سیاستگذاری و مدیریت اجرایی دولت و در عرصه عمومی و اجتماعی ایران است، نباید فراموش کرد که پیشنهاد و دغدغه جایگزین الگوی بومی با رویکرد اسلامی - ایرانی

برای تحول و توسعه از شکل غربی آن، زمینه اصلی گفتمان بومی گرایی مفصل‌بندی شده پس از انقلاب اسلامی را تشکیل می‌دهد.

تفنگچی‌مهیاری و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به ارزیابی سند الگوی پایه اسلامی- ایرانی پیشرفت از منظر سیاست‌گذاری توسعه سرزمینی و با تأکید بر رویکرد نهادی مورد تحلیل قرار داده‌اند. نتایج حاصل از این پژوهش حاکی از آن است که براساس مؤلفه‌ها و پروتکل‌های ارزیابی، میزان توجه سند به سیاست‌گذاری توسعه سرزمینی و رویکرد نهادی محدود است.

جوانپور هروی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی به بررسی مفاهیم الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی در حیطه مطالعات جامعه‌شناسی شهری بر اساس بازخوانی متن کتاب من لایحضره الفقیه پرداخته‌اند. نتایج حاصل از پژوهش نشان داده است که در حیطه مطالعات شهری، مفاهیم پایه و بنیادین اسلامی براساس متن کتاب من لایحضره الفقیه در سه گانه اجتماعی- فرهنگی، کالبدی و اقتصادی را در حیات مادی و معنوی شهر می‌توان به کار بست.

مواد و روش پژوهش

پژوهش حاضر با هدف کاربردی بررسی و ارزیابی میزان تحقق‌پذیری شاخص‌های مشارکت فعال مردمی در راستای الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت می‌پردازد. نوع پژوهش کاربردی- تطبیقی و روش پژوهش، تحلیل محتوا است و از روش اطلاعات کتابخانه‌ای- اسنادی و روش میدانی در انجام پژوهش استفاده شده است. در روش میدانی از تکنیک پرسشنامه‌ای با طیف لیکرت جهت جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است.

جامعه آماری پژوهش شامل ۵۰ نفر از نخبگان و کارشناسان در دسترس می‌باشد. به منظور ارزیابی مؤلفه‌های مؤثر در تحقق‌پذیری شاخص‌های مشارکت فعال مردمی در راستای الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت از شاخص‌های احیای ارزش‌های اساسی الگو، کاهش دادن سطح فساد در جامعه، ابعاد کالبدی، ابعاد اقتصادی، ابعاد اجتماعی- فرهنگی، فقر و محرومیت زدایی، شایسته‌سالاری و تخصص، عدالت اجتماعی، بومی‌سازی تجربه‌ها و دستاوردهای الگوهای سایر ملل و جامعه‌پذیری اجتماعی و آگاهی‌رسانی عمومی استفاده شده است.

جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه از نرم‌افزار آماری SPSS و جهت سنجش و آزمون فرضیه‌ها پژوهش از آزمون آماری تی تک نمونه‌ای و آزمون کروسکال والیس استفاده شده است. و همچنین جهت تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها از مدل استراتژیک SWOT استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

جهت بررسی اثرگذاری متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته تحقق‌پذیری الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت از آزمون آماری تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون در جدول شماره (۱) ارائه شده است.

جدول ۱: نتایج آزمون t جهت بررسی متغیرهای مستقل بر تحقق‌پذیری الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت

متغیر مبنا = ۹۵٪						معیار
فاصله اطمینان ۹۵٪	میانگین	سطح	درجه	آماره	T	
حداقل	حداکثر	اختلافات	معناداری	آزادی		
۷۸,۰۴۶	۷۹,۰۰۶	۷۸,۵۲۶	۰,۰۰۰	۴۹	۳۲۴,۰۷	احیای ارزش‌های اساسی الگو
۸۶,۰۲۵	۸۷,۰۴۰	۸۶,۵۳۲	۰,۰۰۰	۴۹	۴۶۳,۰۰	کاهش دادن سطح فساد در جامعه

۸۰,۰۷۱	۸۱,۰۳۰	۸۰,۵۵۰	۰,۰۰۰	۴۹	۱۱۸,۰۰	ابعاد کالبدی الگو
۷۰,۰۰۰	۷۲,۰۷۸	۷۱,۰۳۹	۰,۰۱۱	۴۹	۲۳۳,۰۰	ابعاد اقتصادی الگو
۵۴,۴۲۸	۵۶,۱۶۲	۵۵,۲۹۵	۰,۰۰۰	۴۹	۱۴۶,۱۹	ابعاد اجتماعی - فرهنگی الگو
۶۷,۱۶۹	۶۸,۰۰۲	۶۷,۵۸۵	۰,۰۰۰	۴۹	۳۹۸,۰۲	فقر و محرومیت زدایی
۵۶,۰۱۳	۵۷,۱۰۴	۵۶,۵۵۸	۰,۰۰۷	۴۹	۳۵۲,۰۴	شایسته سالاری و تخصص
۴۸,۲۰۷	۴۹,۰۰۳	۴۸,۶۰۵	۰,۰۰۰	۴۹	۳۷۹,۰۰	عدالت اجتماعی
۷۱,۸۱۵	۷۲,۶۱۱	۷۲,۲۱۳	۰,۰۰۰	۴۹	۱۹۴,۷۲	بومی سازی تجربه‌ها و دستاوردهای سایر ملل
۶۲,۷۳۸	۶۴,۰۰۹	۶۳,۳۷۳	۰,۰۰۱	۴۹	۱۶۲,۰۵	جامعه پذیری اجتماعی و آگاهی رسانی عمومی

مآخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

بر اساس نتایج خروجی آزمون، مقدار آماره‌ی آزمون t تک نمونه‌ای و درجه آزادی آن برابر است با ۴۹ که برابر با حجم نمونه منهای عدد یک است. اما مهم‌ترین قسمت خروجی جدول سطح معناداری یا p - است که برای تأیید یا عدم تأیید فرضیه موجود به کار می‌رود که در اینجا کمتر از ۰.۰۵٪ می‌باشد. بنابراین یک رابطه معناداری بین متغیرهای مستقل مورد مطالعه در پژوهش حاضر و تحقق‌پذیری الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت وجود دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت از آنجایی که سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵٪ است متغیرهای مستقل مورد مطالعه بر تحقق‌پذیری الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت تأثیر گذار می‌باشند.

بررسی میزان مشارکت مردمی در راستای تحقق‌پذیری الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت

جهت بررسی و ارزیابی رابطه بین متغیرهای مستقل تحقق‌پذیری الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت و متغیر وابسته میزان مشارکت مردمی از آزمون آماره کروسکال وایس استفاده شده است. نتایج آزمون در جدول شماره (۲) ارائه شده است.

جدول ۲: نتایج آزمون کروسکال وایس در ارتباط با مشارکت مردمی جهت تحقق الگو

متغیر مستقل	متغیرهای وابسته	کروسکال وایس	سطح معناداری
احیای ارزش‌های اساسی الگو	مشارکت مردمی	۲/۱۷	۰/۰۱۱*
کاهش دادن سطح فساد در جامعه		۵/۲۴	۰/۰۰۲*
ابعاد کالبدی الگو		۴/۱۱	۰/۰۰۵*
ابعاد اقتصادی الگو		۲/۷۹	۰/۰۲۳*
ابعاد اجتماعی - فرهنگی الگو		۳/۶۸	۰/۰۰۰*
فقر و محرومیت زدایی		۱/۲۲	۰/۰۰۹*
شایسته سالاری و تخصص		۲/۵۶	۰/۰۰۴*
عدالت اجتماعی		۱/۱۳	۰/۰۰۰*
بومی سازی تجربه‌ها و دستاوردهای الگوهای سایر ملل		۳/۹۲	۰/۰۰۰*
جامعه‌پذیری اجتماعی و آگاهی رسانی عمومی		۴/۲	۰/۰۰۰*

* معناداری ۰/۰۰۱

مآخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

طبق خروجی‌های حاصل از آزمون ناپارامتریک کروسکال وایس که در جدول فوق نمایش داده شده است، نتایج نشان می‌دهد که تمایل مردم به مشارکت در ارتباط با شاخص‌های و متغیرهای مورد سنجش در جهت تحقق‌پذیری الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت از وضعیت مطلوبی برخوردار می‌باشد.

تجزیه و تحلیل نقاط قوت و ضعف محیط خرد (تخصصی) اثرگذار بر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

جهت شناسایی و تجزیه و تحلیل نقاط قوت و ضعف محیط خرد اثرگذار بر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، یعنی جنبه‌هایی که راه‌های دستیابی به اهداف برنامه‌ریزی و اجرای تکلیف‌های آن، زمینه‌های مساعد یا باز دارنده دارد، مد نظر می‌باشد. از این رو ابتدا اقدام به شناسایی نقاط قوت درون سیستمی در چارچوب مقوله‌های اصلی در قالب پرسشنامه‌ای جهت ارزیابی به کارشناسان و متخصص‌های آشنا با مبحث مورد مطالعه اقدام شده است که نتایج آن در جدول شماره (۳)، ارائه شده است.

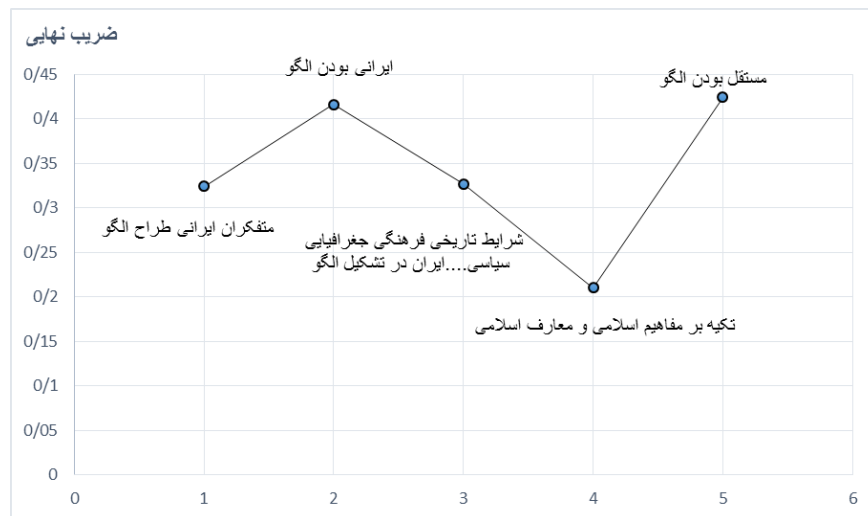
جدول ۳: ماتریس عوامل داخلی اثرگذار بر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

عوامل داخلی مؤثر بر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	ضریب	رتبه	ضریب
	اولیه	ثانویه	نهایی
S1: طراحان الگو، متفکران ایرانی هستند	۹۷	۰,۱۰۸	۳
S2: ایرانی بودن الگو	۹۳	۰,۱۰۴	۴
S3: اثرگذاری شرایط تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی، اقلیمی، سیاسی ایران در تشکیل الگو	۹۸	۰,۱۰۹	۳
S4: تکیه بر مفاهیم اسلامی و معارف اسلامی	۹۴	۰,۱۰۵	۲
S5: مستقل بودن الگو و بهره بردن از نیازها و سنت‌های ایرانی-اسلامی	۹۵	۰,۱۰۶	۴
W1: فقدان جامعیت و فراگیری	۹۴	۰,۱۰۵	۳
W2: غیر واقعی بودن برخی هدف گذاری‌ها	۸۳	۰,۰۹۳	۲
W3: غفلت از ورود به برخی حوزه‌ها	۶۸	۰,۰۷۶	۳
W4: کلی بودن، شعاری بودن و کم اثر بودن تدابیر	۹۱	۰,۱۰۲	۴
W5: عدم پیش بینی سازوکارهای کاربری الگو	۸۲	۰,۰۹۲	۳
مجموع امتیاز (نقاط قوت و ضعف)	۸۹۵	۱	-

نقاط قوت

نقاط ضعف

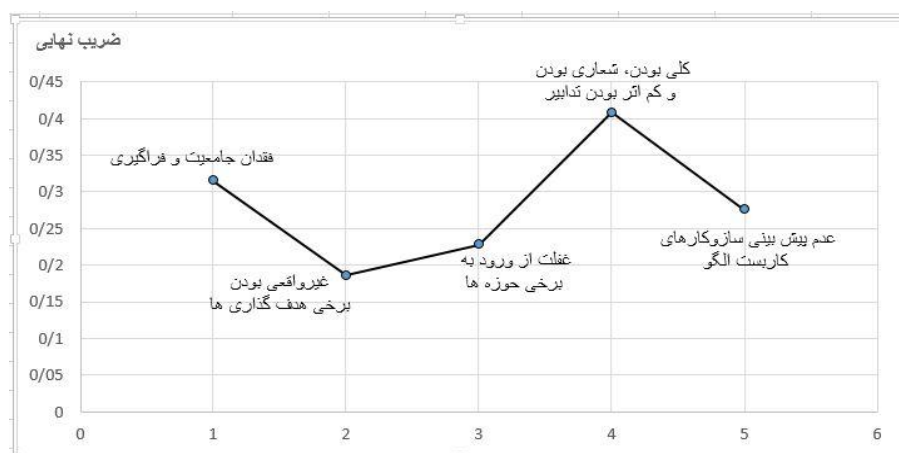
از دیدگاه پرسش‌شوندگان و با توجه به نتایج ارزیابی صورت گرفته در ارتباط با نقاط قوت‌های مد نظر در زمینه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که مهم‌ترین نقاط قوتی که در ارتباط با الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت از آن برخوردار است، عبارت‌اند از: «مستقل بودن الگو و بهره بردن از نیازها و سنت‌های ایرانی-اسلامی» با ۰,۴۲۴ در سطح اول نقاط قوت‌ها قرار گرفته است. که این امر نشان دهنده اهمیت و پتانسیل بالای مستقل بودن الگو و بهره بردن از نیازها و سنت‌های ایرانی-اسلامی در زمینه ارزیابی سناریوها و سازوکارهای آینده‌نگاری و روزآمدسازی برنامه‌ریزی و الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت می‌باشد. پس از آن، «ایرانی بودن الگو»، با ۰,۴۱۶ در سطح دوم نقاط قوت‌ها و «شرایط تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی، اقلیمی، سیاسی ایران در تشکیل الگو تأثیرگذار است»، با ۰,۳۲۷ در سطح سوم نقاط قوت‌های موضوع مورد مطالعه قرار دارد که این امر اشاره به پتانسیل و قابلیت‌های الگو اسلامی-ایرانی پیشرفت می‌باشد. «طراحان الگو، متفکران ایرانی هستند» و «تکیه بر مفاهیم اسلامی و معارف اسلامی»، از دیگر قوت‌های موجود در زمینه ارزیابی سناریوها و سازوکارهای آینده‌نگاری و روزآمدسازی برنامه‌ریزی و الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت محسوب می‌شوند که مورد ارزیابی مسئولین، کارشناسان و صاحب‌نظران سازمانی و منطقه‌ای قرار گرفته است. نتایج حاصل از این ارزیابی در نمودار شماره (۴)، ارائه شده است.

شکل ۴: نمودار ارزیابی قوت‌های عوامل داخلی مؤثر بر تحقق الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت

علاوه بر نقاط قوت‌های الگو اسلامی- ایرانی پیشرفت، اقدام به ارزیابی نقاط ضعف‌های درون سیستمی الگو مورد مطالعه با استفاده از ابزار پرسشنامه و نقطه نظرات مسئولین، کارشناسان و صاحب‌نظران سازمانی و منطقه‌ای شده است. نتایج حاصل از این بررسی نشان داده است که الگو مورد مطالعه با چه ضعف‌هایی در وضع موجود روبرو است و اولویت بندی این ضعف‌ها در برگیرنده چه مواردی است.

از دیدگاه پرسش‌شوندگان و با توجه به نتایج ارزیابی صورت گرفته در ارتباط با ضعف‌های مدنظر در زمینه الگو اسلامی- ایرانی پیشرفت، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که مهم‌ترین ضعف‌های که در ارتباط با الگو مورد مطالعه وجود دارد، عبارت‌اند از: «کلی بودن، شعاری بودن و کم اثر بودن تدابیر»، با ۰,۴۰۸ در سطح اول ضعف‌ها قرار گرفته است. پس از آن، «فقدان جامعیت و فراگیری»، با ۰,۳۱۵ در جایگاه اولویت دوم ضعف‌ها، «عدم پیش بینی سازوکارهای کاربست الگو»، با ۰,۲۷۶ در جایگاه اولویت سوم ضعف‌های موجود در الگو مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. موارد سه گانه عنوان شده به عنوان نقاط ضعف موجود در الگو مورد مطالعه نشان می‌دهد که الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت به درستی و متناسب با پتانسیل‌های موجود در کشور ایران در راستای توسعه و پیشبرد فرمایشات مقام معظم رهبری، اقدامی صورت نگرفته است. علاوه بر موارد ذکر شده، نتایج ارزیابی نشان می‌دهد که سایر متغیرها از جمله: «غفلت از ورود به برخی حوزه‌ها» با نمره ۰,۲۲۸، «غیر واقعی بودن برخی هدف گذاری‌ها»، با نمره ۰,۱۸۶ در جایگاه‌های بعدی از نظر ضعف‌های موجود در زمینه تحقق الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت قرار گرفته است. نتایج حاصل از این ارزیابی در نمودار شماره (۵)، ارائه شده است.

شکل ۵: نمودار ارزیابی ضعف‌های موجود در عوامل داخلی مؤثر بر تحقق الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت

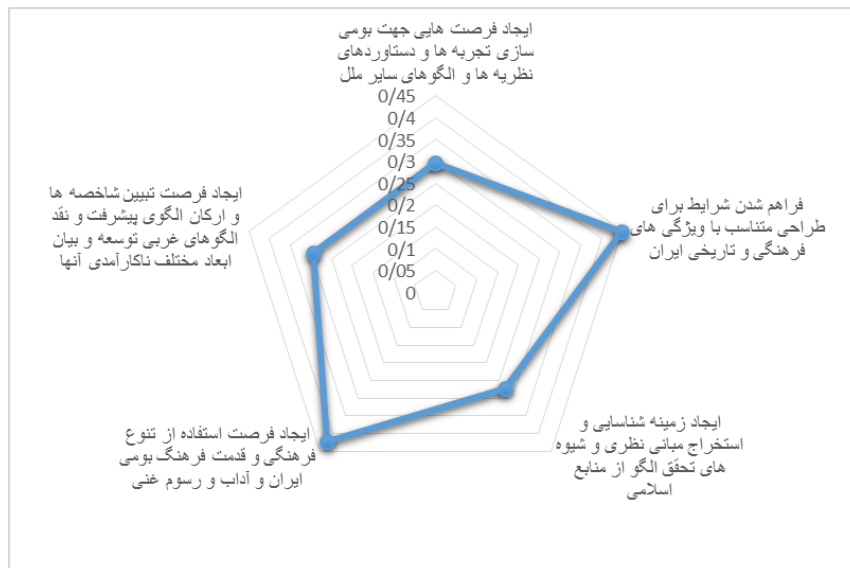
تجزیه و تحلیل فرصت‌ها و تهدیدهای محیط کلان اثرگذار بر تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

پس از بررسی نقاط قوت و ضعف‌های موجود در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در چارچوب وضعیت درون سیستمی، اقدام به ارزیابی و شناسایی عوامل تأثیرگذار برون سیستمی (فرصت‌ها و تهدیدهایی) که می‌تواند در چارچوب عوامل درون سیستمی تأثیرگذار باشد، در ارتباط با تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با آن مواجه است، اقدام شده است. نتایج حاصل از این بررسی در جدول شماره (۴)، ارائه شده است.

جدول ۴: ارزیابی عوامل بیرونی اثرگذار بر تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

عوامل بیرونی اثرگذار بر تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	ضریب اولیه	ضریب ثانویه	رتبه ضریب نهایی	نقاط قوت
O1: ایجاد فرصت‌های جهت بومی‌سازی تجربه‌ها و دستاوردهای نظریه‌ها و الگوهای سایر ملل	۸۳	۰,۰۹۹	۳	۰,۲۹۷
O2: فراهم شدن شرایط برای طراحی متناسب با ویژگی‌های فرهنگی و تاریخی ایران	۹۴	۰,۱۱۲	۴	۰,۴۴۸
O3: ایجاد زمینه شناسایی و استخراج مبانی نظری و شیوه‌های تحقق الگو از منابع اسلامی	۷۶	۰,۰۹۱	۳	۰,۲۷۳
O4: ایجاد فرصت استفاده از تنوع فرهنگی و قدمت فرهنگ بومی ایران و آداب و رسوم غنی	۸۹	۰,۱۰۶	۴	۰,۴۲۴
O5: ایجاد فرصت تبیین شاخصه‌ها و ارکان الگوی پیشرفت و نقد الگوهای غربی توسعه و بیان ابعاد مختلف ناکارآمدی آنها	۸۲	۰,۰۹۸	۳	۰,۲۹۴
T1: استخراج مبانی نظری و شیوه‌های تحقق الگو از منابع غیر اسلامی- ایرانی	۹۵	۰,۱۱۳	۴	۰,۴۵۲
T2: تهاجم فرهنگی و وارداتی بودن مدل‌های توسعه	۹۶	۰,۱۱۵	۴	۰,۴۶
T3: عدم توجه به فرهنگ، تاریخ، جغرافیا، اقلیم، آداب و سنن و سرمایه‌های انسانی و طبیعی کشور	۷۸	۰,۰۹۳	۲	۰,۱۸۶
T4: تبعیت بی چون و چرا از الگوها و نظریه‌های غربی توسعه	۸۴	۰,۱۰۰	۳	۰,۳
T5: عدم نظارت و کنترل و هدایت تحقق الگو	۶۱	۰,۰۷۳	۱	۰,۰۷۳
مجموع امتیاز (نقاط فرصت و تهدید)	۸۳۸	1	-	۳,۲۰۷

با توجه به نتایج ارزیابی صورت گرفته در ارتباط با نقاط فرصت‌های موجود در زمینه تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بالاترین مؤلفه در رابطه با فرصت‌ها عبارت است از «فراهم شدن شرایط برای طراحی متناسب با ویژگی‌های فرهنگی و تاریخی ایران» و «ایجاد فرصت استفاده از تنوع فرهنگی و قدمت فرهنگ بومی ایران و آداب و رسوم غنی» می‌باشد. بعد از این دو مؤلفه، از نقطه نظر و دیدگاه کارشناسان و صاحب نظران امر برای تحقق الگو «ایجاد فرصت‌های جهت بومی‌سازی تجربه‌ها و دستاوردهای نظریه‌ها و الگوهای سایر ملل»، «ایجاد فرصت تبیین شاخصه‌ها و ارکان الگوی پیشرفت و نقد الگوهای غربی توسعه و بیان ابعاد مختلف ناکارآمدی آنها» و «ایجاد زمینه شناسایی و استخراج مبانی نظری و شیوه‌های تحقق الگو از منابع اسلامی» به ترتیب در جایگاه‌های بعدی قرار دارند و به عنوان فرصت‌هایی مناسب و پتانسیلی بالا جهت تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت می‌توان مد نظر قرار داد. نتایج نهایی حاصل از ارزیابی فرصت‌های برون سیستمی بر تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در نمودار شماره (۶) ارائه شده است.

شکل ۶: نمودار نتایج ارزیابی فرصت‌های برون سیستمی تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

پس از بررسی فرصت‌های موجود در تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، اقدام به بررسی و ارزیابی تهدیدهایی که از بیرون از سیستم بر تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت اثرگذار است، پرداخته شده است. با توجه به نتایج بدست آمده حاصل از ارزیابی تهدیدهای بیرون سیستمی، نتایج نشان می‌دهد که «تهاجم فرهنگی و وارداتی بودن مدل‌های توسعه»، «استخراج مبانی نظری و شیوه‌های تحقق الگو از منابع غیر اسلامی- ایرانی»، «تبعیت بی چون و چرا از الگوها و نظریه‌های غربی توسعه»، «عدم توجه به فرهنگ، تاریخ، جغرافیا، اقلیم، آداب و سنن و سرمایه‌های انسانی و طبیعی کشور» و «عدم نظارت و کنترل و هدایت تحقق الگو» به ترتیب بیشترین میزان تهدید آفرینی در زمینه تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت را به خود اختصاص داده‌اند. نتایج نهایی حاصل از ارزیابی تهدیدهای برون سیستمی بر تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در نمودار شماره (۷) ارائه شده است.

شکل ۷: نمودار نتایج ارزیابی تهدیدهای برون سیستمی تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

چشم‌انداز کلی وضع موجود براساس ارزیابی SWOT

پس از مشخص کردن عوامل درونی و بیرونی و تعیین ارزش هر عامل در بخش‌های قبل، در این بخش به بررسی چشم‌انداز کلی وضع موجود بر اساس ارزیابی مدل استراتژی سوات پرداخته خواهد شد. در راستای ارایه راهبرد و استراتژی کلان بر اساس قاعده معمول روش سوات چنانچه مجموع امتیازات تهدیدات (T)، ضعف‌ها (W) کمتر از مجموع امتیازات فرصت‌ها (O) و قوت‌ها (S) باشد استراتژی ما تهاجمی (SO) و چنانچه مجموع امتیازات تهدیدات و ضعف‌ها بیشتر از مجموع امتیازات فرصت‌ها و قوت‌ها باشد، استراتژی ما تدافعی (WT) است. نتایج حاصل از این بررسی در جدول شماره (۵) ارائه شده است.

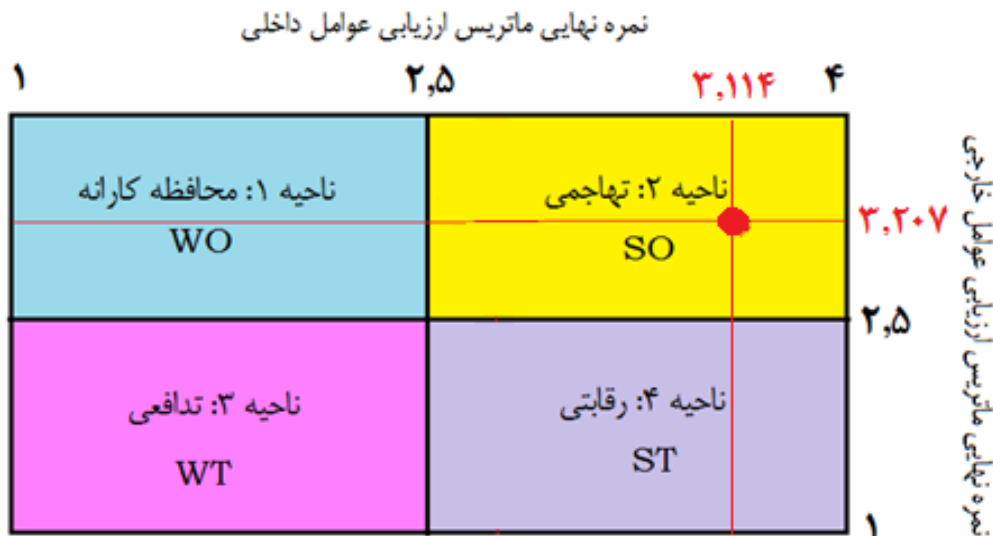
جدول ۵: ترکیب عوامل داخلی و خارجی (IFE, EFE)

عوامل داخلی		عوامل خارجی	
S	W	O	T
۱,۷۰۱	۱,۴۱۳	۱,۷۳۶	۱,۴۷۱
مجموع ضرایب عوامل مرکب			
SO	WT	ST	WO
۱,۷۱۸۵	۱,۴۴۲	۱,۵۸۶	۱,۵۷۴۵

با توجه به ارزیابی و محاسبات انجام شده و مشخص کردن نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید و امتیازدهی به آن‌ها در قالب ماتریس سوات و مشخص کردن عوامل داخلی و خارجی و ترسیم نمودار نهایی ملاحظه می‌گردد جمع نمره‌های نهایی بر روی محور X ها از ۱ تا ۲,۵ نشان دهنده ضعف داخلی و نمره ۲,۵ تا ۴ بیانگر میزان قوت است. به همین شیوه، جمع نمره‌های نهایی ماتریس ارزیابی عوامل خارجی از ۱ تا ۲,۵ بیانگر میزان تهدید و نمره ۲,۵ تا ۴ بیانگر میزان فرصت است.

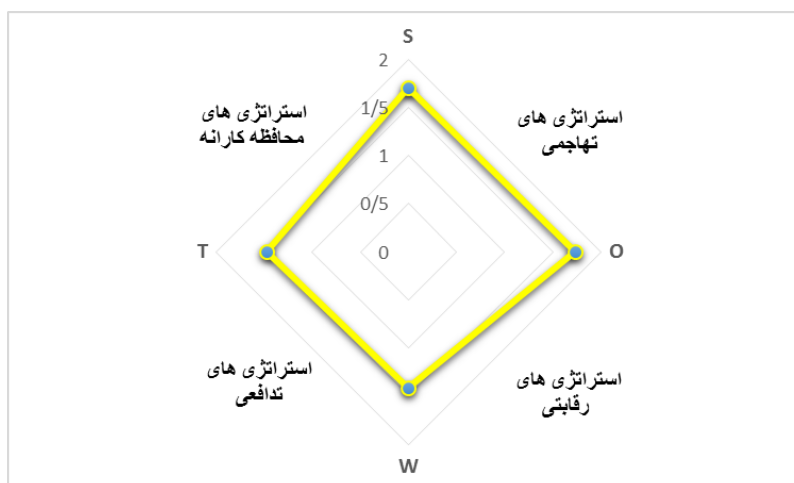
با توجه به اطلاعات به دست آمده از دو ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و ارزیابی عوامل خارجی (IE) تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نمره نهایی ماتریس ارزیابی عوامل داخلی ۳,۱۱۴ و نمره نهایی ماتریس ارزیابی عوامل خارجی ۳,۲۰۷ است.

استنتاج نهایی از ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (مجموع نمره نهایی ۳,۲۰۷) بیانگر این است که فرصت‌های فرآروی تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، بیشتر از تهدیدات پیرامون آن بوده و راهبردهای کلان باید به گونه‌ای تدوین شود که بتوان بر تهدیدهای موجود غلبه نمود. نتایج حاصل از اطلاعات به دست آمده از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (۳,۱۱۴) و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (۳,۲۰۷)، و همچنین وضعیت کلی تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و ماتریس چهارخانه‌ای ارزیابی عوامل داخلی و خارجی (IE) در شکل شماره (۸) ارائه شده است.

شکل ۸: الگوی ارزیابی و انتخاب راهبرد تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

بر اساس جدول‌های شماره (۳ و ۴)، تعداد ۵ نقطه قوت در برابر ۵ نقطه ضعف و همچنین تعداد ۵ نقطه فرصت در برابر ۵ نقطه تهدید برای تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت شناسایی شد. در مجموع تعداد ۱۰ نقطه قوت و فرصت به عنوان مزیت‌ها و ۱۰ نقطه ضعف و تهدید به عنوان محدودیت‌ها تعیین گردید. اما از نظر وزن نهایی و اثرگذاری این عوامل، نقاط قوت و فرصت با امتیاز ۱,۷۱۸۵ در مقابل نقاط ضعف و تهدید با امتیاز وزنی ۱,۴۴۲ از وضعیت مناسب‌تری برخوردار می‌باشد. بنابراین نشان دهنده توانمندی و پتانسیلی بالا جهت تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت است.

شکل ۹: نمودار ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

بررسی‌ها و نتایج نمودار شماره (۹) در ارتباط با وضعیت تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و همچنین نمره-دهی عوامل مربوطه نشان دهنده انتخاب استراتژی تهاجمی در جهت اقدام می‌باشد. بر این اساس جهت تدوین راهبردهای تهاجمی باید تمرکز بر نقاط قوت درونی و فرصت‌های بیرونی باشد و باید نقاط قوت در کنار عوامل فرصت‌ها قرار گیرند و راهبردهای متناسب با آن را تعیین کرد. بنابراین با شناخت، شناسایی و ارزیابی سناریوها و سازوکارهای آینده‌نگاری و روزآمدسازی برنامه‌ریزی مبتنی بر الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، اقدام به تهیه استراتژی توسعه در جهت تحقق الگوی بومی اسلامی ایرانی پیشرفت صورت گیرد.

بحث و نتیجه‌گیری

ویژگی‌های جوامع شهری امروزه، سبب ناپایداری محیط طبیعی و مصنوعی شده است. از این رو، دستیابی به توسعه پایدار شهری به‌منظور بهره‌برداری مناسب از منابع و ایجاد رابطه متعادل و متوازن میان انسان، اجتماع و طبیعت، هدف نهایی برنامه‌ریزان و مدیران توسعه شهری می‌باشد. برای رسیدن به الگوی توسعه مطلوب یا استفاده صحیح از منابع و فرصت‌ها و توزیع عادلانه امکانات، مشارکت مردم راهکار اصلی و محوری به شمار می‌رود. بر این اساس پژوهش حاضر به بررسی و ارزیابی میزان تحقق‌پذیری شاخص‌های مشارکت فعال مردمی در راستای الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت می‌پردازد.

شیوه تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای مبتنی بر ارایه تعریفی بومی و مستقل از پیشرفت است. بر این اساس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت هم در مبانی و اهداف و هم در قالب و جهت با سایر الگوهای طراحی شده متفاوت است. به این معنا که چه در مبانی نظری و چه در مسیر تحقق الگو از تأثیرپذیری و پیروی از الگوها و نظریه‌های غربی پرهیز می‌شود. در چنین صورتی، الگویی که شکل خواهد گرفت، بر منابع اسلامی و ایرانی مبتنی خواهد بود و در عین حال از تجربه مفید سایرین نیز استفاده می‌کند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه از نرم‌افزار آماری SPSS و از آزمون‌های آماری T تک نمونه‌ای و کروسکال والیس و همچنین جهت تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها از مدل استراتژیک SWOT استفاده شده است. نتایج حاصل از خروجی آزمون t تک نمونه‌ای نشان داده است که یک رابطه معناداری بین متغیرهای مستقل مورد مطالعه در پژوهش حاضر و تحقق‌پذیری الگوی اسلامی-

ایرانی پیشرفت وجود دارد. بنابراین متغیرهای مستقل مورد مطالعه بر تحقق‌پذیری الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت تأثیر گذار می‌باشند.

نتایج حاصل از آزمون کروسکال‌والیس نیز نشان داده که تمایل مردم به مشارکت در ارتباط با شاخص‌های و متغیرهای مورد سنجش در جهت تحقق‌پذیری الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت از وضعیت مطلوبی برخوردار می‌باشد. بررسی‌ها و نتایج حاصل مدل استراتژیک سوات در ارتباط با وضعیت تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و همچنین نمره-دهی عوامل مربوطه نشان دهنده انتخاب استراتژی تهاجمی در جهت اقدام می‌باشد. بر این اساس جهت تدوین راهبردهای تهاجمی باید تمرکز بر نقاط قوت درونی و فرصت‌های بیرونی باشد و باید نقاط قوت در کنار عوامل فرصت‌ها قرار گیرند و راهبردهای متناسب با آن را تعیین کرد. بنابراین با شناخت، شناسایی و ارزیابی سناریوها و سازوکارهای آینده‌نگاری و روزآمدسازی برنامه‌ریزی مبتنی بر الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، اقدام به تهیه استراتژی توسعه در جهت تحقق الگوی بومی اسلامی ایرانی پیشرفت صورت گیرد.

منابع و مأخذ

- اقتصادی، نهال (۱۳۹۲). مشارکت شهروندان؛ کلید توسعه پایدار اجتماعی در محلات شهری؛ مطالعه موردی: محله باغشاه شهر شیراز. فصلنامه هویت شهر. شماره ۱۶. سال ۷. صفحات ۹۷-۸۱.
- بهمن، شعیب؛ جعفری‌نژاد، مسعود؛ گلشنی، علیرضا (۱۳۹۵). ضرورت‌های تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای. فصلنامه «پژوهش‌های انقلاب اسلامی» انجمن علمی انقلاب اسلامی ایران. سال ۵. شماره ۱۹. صفحات ۱۲۹-۱۰۷.
- پوراحمد، احمد؛ حاتمی‌نژاد، حسین؛ احمدی، محمد (۱۳۹۳). سنجش میزان مشارکت شهروندان در زیباسازی شهری؛ مطالعه موردی: منطقه ۶ تهران. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری. دوره ۲. شماره ۳.
- تفنگچی‌مهپاری، میلاد؛ ثامنی، امیر؛ وفائی، الهام و وکیلی، سعید (۱۳۹۹). ارزیابی سند الگوی پایه اسلامی- ایرانی پیشرفت از منظر سیاست‌گذاری توسعه سرزمینی با تأکید بر رویکرد نهادی، فصلنامه راهبرد، سال ۲۹، شماره ۹۷.
- جانپور هروی، عزیز؛ کرامتی، حمید؛ ستاری ساربانقلی، حسن (۱۴۰۰). الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی در حیطه مطالعات جامعه‌شناسی شهری بر اساس بازخوانی کتاب من لایحضره الفقیه. فصلنامه مطالعات جامعه‌شناسی. سال ۱۳. شماره ۵۲. صفحات ۱۳۳-۱۱۹.
- جهانی‌دولت‌آباد، رحمان؛ جهانی‌دولت‌آباد، اسماعیل؛ سلیمانی، محمد؛ تولایی، سیمین (۱۳۹۶). نقش مشارکت جوامع محلی در صنعت گردشگری پایدار؛ مطالعه موردی: سرعین. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی. دوره ۴۹. شماره ۱. صفحات ۱۱۳-۹۵.
- حسینی، سیدهادی؛ قدرتی، حسین؛ میره، محمد؛ زنگنه، یعقوب (۱۳۹۲). پایداری شهری بر بنیان توسعه مشارکت شهروندی؛ مطالعه موردی: شهر سبزوار. فصلنامه جغرافیا و پایداری محیط. شماره ۶.
- حسینی، مهدی؛ برقی، معصومه؛ باقرزاده، فهیمه؛ صیامی، قدیر (۱۳۹۴). ارزیابی تأثیرات زیست‌محیطی گسترش بی‌رویه شهرها. فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای. سال ۵. شماره ۱۸. صفحات ۵۸-۴۳.
- خلیجی، محمدعلی (۱۴۰۰). آسیب‌شناسی مناطق کلانشهری با تأکید بر حکمروایی مشارکتی؛ نمونه موردی: کلانشهر تهران. فصلنامه مطالعات ساختار و کارکرد شهری. دوره ۸. شماره ۲۹. صفحات ۲۶-۷.

- خواججه شاهکوهی، علیرضا؛ نجفی‌کانی، علی‌اکبر؛ بابائیان، طاهره (۱۳۹۳). بررسی میزان مشارکت شهروندان حاشیه شهرهای میانی در مدیریت شهری؛ مطالعه موردی: شهر بابل. فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا. سال ۴. شماره ۱۲. صفحات ۱۸-۱.
- دامن‌باغ، صفیه؛ ملکی، سعید (۱۳۹۲). ارزیابی شاخص‌های توسعه پایدار شهری با تأکید بر شاخص‌های اجتماعی، کالبدی و خدمات شهری؛ مطالعه موردی: مناطق هشت‌گانه شهر اهواز. فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی شهری. سال ۱. شماره ۳. صفحات ۵۴-۲۹.
- دهداری، مصطفی؛ معماری، ابراهیم؛ عمادالدین، سمیه (۱۳۹۴). توانسنجی و ارزیابی تأثیر توسعه شهری بر محیط زیست پایدار. اولین همایش ملی محیط زیست طبیعی. رشت. ایران. صفحات ۱۰-۱.
- رئیزی، محمدمنان؛ رئیسی، اسماعیل (۱۳۹۴). جستاری در سنجش توسعه‌یافتگی نواحی شهر شیراز. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری. سال ۶. شماره ۲۱. صفحات ۱۳۸-۱۲۱.
- سنچولی، زینب (۱۳۹۲). تبیین ماهیت الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. فصلنامه الگوی پیشرفت اسلامی- ایرانی. سال ۲. شماره ۳. صفحات ۱۰۲-۷۷.
- سهیلی‌وند، لیلیا؛ اکبرپورسراسکانرود، محمد (۱۳۹۰). مفهوم مشارکت شهروندان در بهسازی بافت فرسوده محله سیروس تهران. سومین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری. مشهد.
- شتابدار، محمد؛ زمانی‌علی‌آبادی، نعمت‌الله (۱۳۹۴). طراحی و تبیین سنج‌های الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت با رویکرد تحلیل دوسطحی اندماجی (مبتنی بر آرای آیت‌الله خامنه‌ای). فصلنامه اسلام و مطالعات اجتماعی. سال ۲. شماره ۴. صفحات ۳۷-۲.
- شیخی، داود؛ پازکی، معصومه؛ یوردخانی، مختار (۱۳۹۴). بررسی و تحلیل نابرابری فضایی شهرستان‌های استان همدان بر اساس شاخص‌های بهداشتی- درمانی. فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی. سال ۸. شماره ۱.
- عبدلی، اصغر؛ صارمی، حمیدرضا؛ فتحی بیرانوند، محمد (۱۳۹۳). بررسی سطح توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان لرستان به تفکیک بخش‌های آموزشی و بهداشتی- درمانی طی برنامه چهارم توسعه. فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای. سال ۶. شماره ۲۳.
- عمادالدین، سمیه؛ دهداری، مصطفی؛ باددست، بنفشه (۱۳۹۶). سنجش وضعیت زیست‌پذیری سکونتگاه‌های شهری در راستای پایداری توسعه شهری. نخستین کنفرانس ملی به سوی شهرسازی و معماری دانش بنیان. تهران، اردیبهشت‌ماه.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۹۰). مشارکت‌های مردمی و امور شهری (بررسی موانع، مشکلات و راهکارهای توسعه مشارکت‌های مردمی)، تهران. انتشارات جامعه و فرهنگ.
- فتحی، فاطمه؛ چراغزاده، نیلوفر (۱۳۹۵). نقش مشارکت مردمی در بازآفرینی بافت فرسوده شهری؛ نمونه موردی: محله جفره ماهینی شهر بوشهر. سومین کنگره علمی پژوهشی افق‌های نوین در حوزه مهندسی عمران، معماری، فرهنگ و مدیریت شهری ایران. تهران.
- قلی‌پور، سیاوش؛ مصطفی‌پور، کامبیز؛ فلاحی‌گیلان، روح‌الله؛ احمدزاده، مریم (۱۳۹۱). بررسی مشارکت شهروندان در امور شهری. مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران. چاپ و انتشار مدیریت فناوری اطلاعات و مرکز اسناد.
- کومه، بهزاد (۱۳۹۲). بررسی نقش مشارکت شهروندان در طرح‌های بهسازی و نوسازی شهری؛ نمونه موردی: طرح بهسازی و نوسازی محله فیض‌آباد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه.

- محمدی ده‌چشمه، مصطفی؛ فیروزی، محمدعلی؛ سعیدی، جعفر (۱۳۹۴). ارزیابی شاخص‌های ناپایداری زیست-محیطی در کلان شهر اهواز. فصلنامه محیط‌شناسی. دوره‌ی ۴۱. شماره ۲. صفحات ۴۴۷-۴۶۴.
- محمدی، چنور؛ خاکپور، براتعلی؛ انصاریان طیبه (۱۳۹۴). ارزیابی سطوح توسعه و نابرابری ناحیه‌ای به لحاظ شاخص‌های توسعه (مطالعه موردی: منطقه اورامانات). فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی. سال ۴. شماره ۱۳. صفحات ۶۵-۸۸.
- محمدی، کاوه؛ رضویان، محمدتقی؛ صرافی، مظفر؛ غلامحسینی، اسماعیل (۱۳۹۳). شراکت بخش‌های عمومی-خصوصی در نوسازی بافت‌های فرسوده منطقه ۹ شهرداری تهران. فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری. شماره ۸.
- مصطفوی، سیدمحمدحسن (۱۳۹۷). تحلیل محتوای پیش‌نویس سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با معیار برخی شاخص‌های اقتصادی اسلامی در مقایسه با قانون اساسی ج.ا.ایران. فصلنامه اقتصاد و بانکداری اسلامی. شماره ۲۳. صفحات ۸۶-۶۵.
- مطهری‌خوشیانی، مصطفی؛ ایزدی، جهانبخش (۱۳۹۸). بررسی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، الگویی گفتمانی در راستای تحول همه جانبه. فصلنامه سپهر سیاست. سال ۶. شماره ۱۹. صفحات ۷۴-۵۳.
- موسوی، میرظاهر (۱۳۹۱). درآمدی بر مشارکت اجتماعی. انتشارات جامعه‌شناسان. چاپ اول. تهران.
- نورمندی‌پور، نجمه؛ عباس‌نژاد، احمد (۱۳۹۴). مکان‌یابی دفن بهداشتی زباله شهر بابک به روش منطق فازی و بولین و با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی. نشریه مطالعات نواحی شهری کرمان. سال ۲. شماره ۲.
- ویسی‌ناب، فتح‌الله؛ یاری حصار، ارسطو؛ بابایی‌اقدم، فریدون؛ حیدری‌ساربان، وکیل (۱۳۹۴). ارزیابی عوامل مؤثر بر مشارکت مردمی در ساماندهی بافت‌های فرسوده شهری با تأکید بر سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی: محله ججین اردبیل). فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی شهری. سال ۳. شماره ۹.
- هایدزاده‌زرگر، صادق؛ هاشمی‌امری، وحید؛ مسعود، محمد (۱۳۹۲). سنجش توسعه‌یافتگی مناطق شهری اصفهان در بخش مسکن. فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای. سال ۵. شماره ۱۷. صفحات ۱۰۰-۸۵.
- یغفوری، حسین؛ هادیانی، زهره؛ رفیعیان، سجاد (۱۳۹۳). بررسی ظرفیت و قابلیت‌های مشارکت شهروندان در امور شهری، مطالعه موردی: شهر فسا. جغرافیا و توسعه. شماره ۳۴. صفحات ۹۸-۸۳.
- Attfield, R. & Wikins, B (1992). *International Justice and the third world*, London Routledge.
- Edward, David and Pool, John (1988). *Worked Exercise in Hums Geography*, Third pub. Cambridge University Press.
- Thomas, A (2004), *The Study of Development*. Paper prepared for DSA Annual Conference, 6 November, Church House, London.
- Wheeler, T (1999), *The concept of development: indicator and defining*, Edition of UK housing ministry, First pres, 67p.